

**TARTOZÁSOK
ÁTVÁLLALÁSA A MAGYAR
POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV
TERVEZETÉBEN, PP. 265-317**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649305766

Tartozások átvállalása a magyar polgári törvénykönyv tervezetében, pp. 265-317 by Ferencz Kobler

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

FERENCZ KOBLER

**TARTOZÁSOK
ÁTVÁLLALÁSA A MAGYAR
POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV
TERVEZETÉBEN, PP. 265-317**

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

189.

XXI. KÖZET. 9. FÜZET.

TARTOZÁSOK ÁTVÁLLALÁSA
A MAGYAR POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV
TERVEZETÉBEN.

D^s KOBLER, FERENCZ

ELŐADÁSA.

MELOLVASTA A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1901. ÉVI ÁPRILIS HÓ 13-ÁN TARTOTT
TELJES-ÜLÉSÉN.

D^s SCHWARZ GUSZTÁV PELSZÓLALÁSÁVAL.

PRINTED IN HUNGARY

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1901.

HUN
942
K013

I.

1. — Tartozások átvállalása czime alatt a magyar polgári törvénykönyv tervezete, ép úgy mint a német polgári törvénykönyv, főleg kétféle jogügyletet szabályoz. De csak az egyiket szabályozza a német törvénykönyvvel azonos módon, másikat nagyon eltérően.

A tervezet 1267. §-a így szól:

«Harmadik személy a hitelezővel kötött szerződés által átvállalhatja az adós tartozását úgy, hogy adósként a helyébe lép.»

Ezzel teljesen megegyezik a német codex illető §-a, a 414-ik.

Ma már kétségen felül áll, hogy ez a szabályozás lehetséges és helyes. Nincs semmi akadálya annak, hogy egy harmadik, akár az adós felszólítására akár sua sponte a hitelezőhöz menjen és vele az adós tartozásának elvállalása iránt szerződést kössön. Ezen szerződés által a régi adós ép úgy szabadul, mintha a harmadik a tartozást egyszerűen kifizette volna. Az adós beleegyezése fölösleges. «Solvendo quisque pro alio, licet invito et ignorante, liberat eum» (fr. 38 (39) D. de neg. gest. 3. 5.) és «liberat autem me is, qui quod debeo, *promittit*, etiamsi nolim» (fr. 91. D. de solut. 46. 3.) mondja a római jog. Az adósnak nincs érdekében a tartozásátvállalási ügylet létrejöttét megakadályozni, ezért az ügylet létrejöhet az ő közreműködése nélkül, sőt akarata *ellenére* is.

De nem jöhet létre a *hitelező* hozzájárulása nélkül; a hitelezőnek nem mindegy, hogy ki az ő adósa.

Ebből látni, hogy a tartozás átvállalásához csak két személy megegyezése kell: hitelezőé és átvállalóé.

Mégis az életben ritkábban fog előfordulni az oly tartozás-

átvállalás, melyet meg ne előzne egy megállapodás az átvállalni szándékozó harmadik és az adós között. A harmadik nem ok nélkül veszi magára a tartozást; az ok rendszerint egy ügyletben keresendő, melyet ő az *adóssal* megkötött. Például: megveszi valakinek a házáat, mely jelzálogkölcseónnel van terhelve és az adásvételi szerződésben igéri, hogy az eladót terhelő tartozást mint személyes adós magára fogja vállalni; vagy átveszi valakinek a kereskedelmi üzletét és az átruházási szerződésben kötelezi magát az üzleti hitelezők kielégítésére.

Előfordul tehát ügylet az adós és a harmadik között is. Ez az a másik ügylet, melyet a mi tervezetünk a német codextől eltérő módon szabályoz.

A tervezet ezt az ügyletet előleges megállapodásnak tekinti, mely a tartozásátvállalásnak *oka*, de nem maga a tartozásátvállalás. Átvállalás az által nem jön és nem jöhet létre, mert ahhoz a hitelező beleegyezése kell. Az adós és harmadik közti megállapodás csakis adós és harmadik között teremt jogokat és köteleességeket. Tartalma az, hogy a harmadik köteles a hitelezővel tartozásátvállalás iránt szerződést kötni vagy ha ez nem lehetséges, az adóst egyébként felszabadítani. Ezt mondják ki a tervezet 1268. és 1273. §§-ai.

2.— Nem így a német codex. Ez mást és többet lát az adós és harmadik közti megállapodásban. Nem pusztá *kötelezést* majdani tartozásátvállalásra lát benne, hanem *magát* a tartozásátvállalást. A német törvénykönyv 415. §-a szerint, mihelyt adós és harmadik megegyeztek, *megvan* a tartozásátvállalás. Megvan, bár egyelőre nem hatályos alakban; hatályossá lesz a hitelező jóváhagyásával.

E szabályozás mesterkéltégs szembetűnő.

Az mindenekelőtt nem felel meg a felek akaratának, hogy úgy mondjam a tényálladék lélektanának. Adós és harmadik tudják, hogy adóscserét hitelezői beleegyezés nélkül nem létesíthetnek. Ezért nem is *akarhatják* annak létesítését. Feltételezni, hogy a felek egy egyelőre hatálytalan átvállalást akartak volna, nyilván erőszakos dolog.

Azután nincs is ozélja az adós és harmadik közötti ügylet ily denaturálásának. Azzal egy lépéssel sem jutnak tovább a szerződő felek. A hitelező beleegyezését mégis ki kell kérniök.

E mellett nagy gyakorlati hátrányok tapadnak e szabályozáshoz. A legtökéletesebb kivétel mellett is egy dilemma az, a mely azt minden értékétől megfosztja.

3. — Az adós és harmadik, — nevezzük átvállalónak, — közti azonnali, úgynevezett «dologi» tartozásátvállalás, mint azt a német törvénykönyv ismeri, csak kétféleképpen letesíthető. Vagy úgy, hogy az adós és átvállaló *egymás közti* jogviszonya a hitelező jogára is kihat, vagy úgy, hogy a hitelezőnek semmi köze az adós és átvállaló közti jogviszonyhoz. Azaz: lehet a szabályozást úgy csinálni, hogy az átvállalónak a közte és az adós közötti viszonyból eredő kifogásokat a hitelezővel szemben is megadjuk, vagy úgy, hogy ezeket a kifogásokat a hitelezővel szemben kizárjuk. Az utóbbit teszi a német törvénykönyv (417. §. ¹). Nézzük tehát előbb ezt a szabályozást.

Valaki házat vesz és az adásvételi szerződésben a házon levő jelzálogos tartozást személyes adósként átvállalja. Az adásvételi szerződést közlik a hitelezővel, a ki azt jóváhagyja. Az átvállalás végleg létrejött. A ház még átadva és a tulajdonjog a vevő javára még bekebelezve nincsen, mikor a ház leég; a veszély az eladót éri és a vevő a vételár megfizetése ellen a szerződés nem teljesítésének kifogásával sikeresen védekezhetik. Az eladó ellen. De a hitelezővel szemben nem védekezhetik; annak bekebelezett követelését miután azt személyesen is átvállalta, tartozik megfizetni. Ugyanígy, ha a vevő utólag rájön, hogy az eladó őt a vételnél megcsalta. Mégis a hitelezőnek meg kell, hogy fizesse az átvállalt tartozást. Pedig nyilvánvaló, hogy a vevő csak a vételár *fejében* akarta átvállalni a tartozást, hogy az adásvételi szerződéstől *függetlenül*, ellenszolgáltatás nélkül sehogysem akarta magát kötelezni.

Egészen másként áll a dolog, a mikor a tartozás átvállalás kizárólag az átvállaló és a hitelező között történik. Ilyenkor az átvállaló tulajdonítsa magának, ha korán, ha óvatosság nélkül vállalta át a tartozást; a hitelezőnek semmi köze az új adós és régi adósa közötti viszonyhoz. Ámde nem így van, a mikor a tartozásátvállalás *az adós és átvállaló között* végbemegy, mikor adós és átvállaló az átvállalást csak mint a közöttük létrejött vételügylet folyamatát akarják, csak mint a vételár lefizetésének külön módozatát és a mikor a hitelező az *így* létrejött átvál-

lalást jóváhagyásával perfektté teszi. Ilyenkor az átvállaló vevő joggal súlyos igazságtalanságnak fogja érezni, hogy a vele szerződő eladó elleni kifogásait a hitelező ellen fel nem hozhatja. Joggal fogja igazságtalanságnak érezni, mert ő a tartozásátvállalás iránt az *adóssal* szerződött, a hitelező csak *hozzájárult* e szerződéshez. A tartozásátvállalás végbemehet pusztán átvállaló és hitelező között is; a mikor mégis belevonják az adóst is, sőt az átvállaló elvileg az *adóssal* köti meg az átvállalási szerződést, akkor a törvény ellenkező rendelkezését nem ismerő átvállaló nem hihet mást, mint azt, hogy az adóshoz való jogviszonyát a hitelező is tekintetbe kell hogy vegye. Igaz, hogy a hitelező nem az adós és átvállaló által kötött adásvételi szerződéshez, hanem az annak egy mellékügyletét képező tartozásátvállalási szerződéshez járul hozzá, de a tartozásátvállalási szerződésben is ott szerepel az adós mint szerződő fél. Miért? A hitelező és átvállaló a tartozásátvállalást adós nélkül is létesíthetik. Ehhez tehát nem kell az adós közreműködése.

Arra sem kell az adós hozzájárulása, hogy az átvállaló, a ki tőle házat vett, ővele mint eladóval szemben kifogásait érvényesíthesse. Ezt az átvállaló a nélkül is megteheti. Az átvállaló tekintet nélkül a tartozásátvállalásra, mindig felléphet vagy védekezik az adós ellen szerződés nem teljesítése, tévedés, csalás miatt stb.

Az adós szerepelésének a tartozásátvállalási ügyben tehát csak az az egy értelme lehet, hogy az ő ellene felhozható kifogásokat az átvállaló a hitelező ellen is felhozhassa. Az átvállaló, ha mégis megvonják tőle e kifogásokat — miként ezt a német törvénykönyv teszi — ezt jogosan súlyos igazságtalanságnak tekintheti. —

De az ellenkező szabályozás szintén nem jó.

Ha ugyanis az átvállalónak megadjuk az alapul fekvő jogviszonyból eredő kifogásokat a hitelező ellen, akkor magát a tartozásátvállalást teszszük lehetetlenné. A hitelező ugyanis a legritkább esetben lesz hajlandó a régi adóst kibocsátani és új adóst elfogadni, mikor ez az új adós a fizetést megtagadhatja oly kifogás alapján, mely nem a hitelezőhöz való jogviszonyból ered. A hitelező az ily adóscsere által nem jobb, hanem rosszabb helyzetbe jutna. (Megmaradna ugyan visszeresete a régi adós ellen, de késleltetve és nebezítve van a kielégítése; helyrehoz-

hatlan a kára, ha a régi adós időközben fizetésképtelenné vált).

Szóval: az adós és átvállaló között végbemenő tartozás-átvállalási ügylet egy gyógyíthatlan dilemmában szenved. Megadni az átvállalónak az alapul fekvő viszonyból eredő kifogásokat a hitelező ellenében czélelletes; meg nem adni azokat igazságtalanság.

4. — Hangosan jelentkezik itt az a kérdés: mi indíthatta rá a németeket, hogy ennyire helytelen ügyletconstructiót ritka gonddal készült törvénykönyvükbe felvegyenek?

Míg erre a kérdésre kielégítő választ nem kapunk, nem is lehetünk teljesen megnyugtatta; addig mindig marad a kételynek nyoma. Az adós és átvállaló által létesített tartozásátvállalási ügylet mellett a kiváló jogászok egész sora: egy *Windscheid*, *Bähr*, *Unger*, *Gareis* és *Regelsberger* nyilatkoztak. Az ő nézetük még ma is uralkodó. Az ellen csak nagyon későn szólalt fel egy elenyésző kisebbség, de ennek szavát figyelemre még most is alig méltatják.

Az irodalom ezen állásával szemben, érzem, hogy nem elég az a bíráló, a mit eddig gyakoroltam. Nem elegendő annak kimutatása, hogy az említett kiváló jogászok tévedtek; szükséges felderíteni azt is, hogy miért tévedtek. Csak ha a tévedésüket előidéző körülményeket ismerjük, leszünk valóban biztosak abban, hogy a tévedés csakugyan az ő részükön van. Kell a tan szerűs története, a helyes és helytelen gondolatok szülőökainak kiderítése, e gondolatok fejlődésének egymásra hatása és általánosulásának a története, fel kell kutatni azokat az eszmearamlatokat, a melyek az írók fejtegetéseiben nem nyernek kifejezést, de ott lappanganak soraik között.

Azon meggyőződésben vagyok, hogy csak ezen az uton lehet teljesen felismerni és igazságosan elbírálni a német irodalom érdemeit és hibáit, és csak ezen az uton lehet széles és biztos alapot nyerni a német törvénykönyv és a magyar tervezet illető szakaszainak megítélésére.

5. — Abból kell kiindulnom, hogy a tartozásátvállalás ügy, a hogy azt a német codex és a mi tervezetünk szabályozzák, lényegileg tartozásutódlás. Az új adós — egyetlen kivétellel — felhozhatja a hitelező ellen mindazokat a kifogásokat, melyeket

a régi adós a hitelező ellen felhozhatott. (Félreértések elkerülése végett hangsúlyoznom kell, hogy nem az előbb tárgyalt kifogásokról van szó, melyek régi és új adós jogviszonyából erednek, hanem azokról, melyek a régi adós és hitelező közti jogviszonyból erednek pl. az a tartozás, melyet az átvállaló magára vállalt, oly kölcsönügyletből származik, melyben a hitelező nem olvastale a pénzt vagy melyben a régi adós kiskorú volt. A régi adósnak ezen kiskorúságát és az exceptio non numeratae pecuniae-t az új adós is felhozhatja a hitelező ellen.) A kifogások ezen fennmaradása mellett a tartozás biztosítására nyújtott zálogjog és kezesség is, bár csak külön megegyezés után, fentarthatók.

A modern tartozásátvállalás tehát lényegileg *utódlás*: *singulársuccessio*, nem pedig *novatio*.

Valamikor nem így volt. A római jog nem engedte meg a részleges utódlást tartozásba. De még a követelésbe való utódlást sem ismerte el elvileg. Osupán a régi követelés vagy a régi tartozás teljes megszüntetése és újnak alapítása, tehát *novatio* útján történhetett hitelező- vagy adóscsere. Az új hitelező *stipulatio*t kötött az adóssal, kit a régi hitelező kiengedett; az új adós *stipulatio* útján lekötölte magát a hitelezőnek, a ki ennek fejében kiengedte a régi adósát.

A római jog ezen eredeti szigorától a tartozás tekintetében nem tért el sohasem. A *követelésnek* átutódlását azonban fejlődése későbbi szakában megengedte, de akkor is elvének fentartásával. Csak az *actio* szállt át az új hitelezőre, a *ius* a régi hitelezőnél maradt; ez a *ius* azonban egy minden jelentőség és hatás nélküli valami, valóságos *nudum ius* volt.

Cessiót, engedményt abban a mai értelemben, hogy a követelési jog egyszerűen átmegy az új hitelezőre, a rómaiak nem ismertek. Ez magyarázatát abban a jogi sarkítéletben találja, hogy egyik szerződő fél sem változtathatja meg egyoldalulag a másik fél kötelezettségének a tartalmát. Míg a mi modern felfogásunk szerint az engedményezés által a hitelező nem változtatja meg az adós szolgáltatásának a tartalmát, addig a római felfogás ebben változtatást látott. Mi lényegtelennek, a rómaiak lényegesnek tekintették a hitelező személyiségét. A rómaiak ezen felfogása érthetővé válik, ha legrégibb jogukra gondolunk vissza, mely a hitelezőt a nemfizető adós szabadságának és életének